

УДК 81.44(811.161.2+811.111)

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ПАРЕМІЙ З КОМПОНЕНТОМ МОРЕ/SEA

Савченко О.О.

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Стаття присвячена дослідженню лінгвокультурної специфіки концепту *more/sea* у паремійному фонді англійської та української мов. Здійснено зіставний аналіз паремій української та англійської мов з опорним компонентом *more/sea*. Виявлено універсальні та етнокультурні значення паремійних одиниць з компонентом-назвою водойми *more/sea*. Також описано структуру цього лінгвокультурного концепту і визначено його понятійну, образну та ціннісну складові. Досліджено етимологію, тлумачення, синонімічний ряд слів на позначення цього водного простору та з'ясовано вплив географічного середовища на формування побутової свідомості етносу.

Ключові слова: національна мовна картина світу, етнокультурний компонент, концепт, паремія, вербалізація.

Постановка проблеми. В центрі уваги сучасних лінгвістичних досліджень постають національні мовні картини світу, зокрема й їхні базові концепти. Етнокультурний зміст концептів найповніше об'єктивується в різних жанрах дискурсу і найточніше виявляється методом зіставлення з аналогічними одиницями інших мов. Яскравими вербалізаторами концепту й виразниками національно-культурних особливостей світосприйняття можуть слугувати паремії. У пареміях в яскравій формі простежується взаємозв'язок мови і культури етносу, мови і національно-культурних цінностей народу. Цей жанр фольклору є важливим джерелом виявлення національно-культурної специфіки етносу, його світовідчуття, відображення його неповторних рис.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наш час проводяться численні дослідження паремій як в українській, так і у зарубіжній лінгвістиці (праці Г. Благової, С. Єрмоленка, І. Голубовської, Л. Даниленко, З. Коцюби, Т. Ніколаєвої, М. Сітаж та ін.), так і в пареміології (розвідки Н. Барлі, А. Дандиса, Е. Кокаре, Г.Пермякова, В. Мідера). Однак досі не проводився контрастивний аналіз концептів на позначення водно-ландшафтного рельєфу на матеріалі паремійних одиниць.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зіставний аналіз когнітивних ознак цих концептів на матеріалі української та англійської паремій надасть можливість з'ясувати не лише колективні уявлення носіїв української і англійської мов про природно-ландшафтні і господарські умови побутування, а також визначити універсальні та етноспецифічні особливості концептуалізації та категоризації дійсності представниками української та англійської лінгвокультурних спільнот.

Мета статті. Метою роботи є дослідити етнокультурні особливості концепту *more* в паремійній картині світу українців та англійців. Предметом аналізу є національно-культурна специфіка концепту *more/sea*, вербалізованого в пареміях зіставлених мов. Аналіз концепту *more/sea* здійснено за допомогою тлумачних, синонімічних, фразеологічних, етимологічних, культурологічних словників та на основі вибірки українських і англійських прислів'їв, приказок та загадок з авторитетних пареміографічних джерел контрастивних мов.

Виклад основного матеріалу. Концепт – ментальна одиниця знання про світ, яка має складну неоднорідну, багатовимірну структуру; мовне вираження і позначена етнокультурною специфікою. На понятійну основу в концепті накладаються культурно марковані асоціації, конотації, оцінки і т.п. Природна мова надає доступ до концепту як ментального утворення, вербалізуючи його. Отже, вербалізація концепту поляє у вираженні його мовними засобами. Проте лише частина концептуальної інформації має мовну об'єктивізацію, решта має, невербальний ментальний статус – це образи, картини, схеми. На думку багатьох авторів, у концепті як гетерогенному ментальному феномені виділяються такі складові: 1) понятійна складова; 2) перцептивно-образна складова; 3) ціннісна сторона [9, с. 55].

Паремійна профілізація є одним із усталених способів аналітичного способу онтологізації концептів, заснованим на розлозі культурного потенціалу прислів'їв, приказок, загадок, афоризмів, анекдотів. Ментальна структура паремійно профільованого концепту базується на тих же компонентах, що й структура лексикалізованого концепту – на понятті, образі, оцінці. Проте домінуючим тут є перцептивно-образний компонент, бо саме він відбиває морально-дидактичну спрямованість паремій [9, 120].

Найзагальніший спосіб аналізу концепту складається з чотирьох етапів. На першому етапі визначається референтна ситуація, до якої належить концепт. На другому етапі за допомогою тлумачних та енциклопедичних словників досліджується понятійне ядро концепту, а саме словникові дефініції імені концепту. На третьому – етимологічні особливості концепту. Перші три етапи створюють основу для четвертого етапу, коли до аналізу залучаються різні контексти функціонування імені концепту: філософські, культурологічні, наукові, публіцистичні, художньо-поетичні, фольклорні тощо. Складники концепту – компоненти (концептуальні ознаки), тобто окремі ознаки об'єктивного чи суб'єктивного світу, диференційовано відображені у свідомості – формують ядро (основні поняття) та периферію (те, що вносить культура, традиції, досвід) [4, с. 62]. Фразеологізми та паремії розкривають насамперед зміст інтерпретаційного поля концепту.

ту, яке формують багаточисленні оцінки та трактування, стереотипи і судження, що унаслідок ознаки концепту в повному обсязі [8, с. 129].

Понятійний складник концепту *море* в українській мові актуалізовано ім'ям концепту, членами синонімічного ряду імені концепту, похідними словами, а також вільними словосполученнями із значенням близьким до семантики імені концепту, а також визначається етимологічним аналізом імені концепту з метою розкриття динаміки його семантичного наповнення.

В «Академічному тлумачному словнику української мови» знаходимо наступне тлумачення лексеми *море*: 1. Частина океану – великий водний простір з гірко-солоню водою, який більш-менш оточений суходолом; 2. Дуже велике штучне водоймище; 3. перен. Поросла, вкрита чимось велика, безмежна площа. 4. перен. Велика кількість чогось [16]. В більшості паремій лексема *море* виступає у своєму першому лексичному значенні. Лише незначна частина паремій з опорною лексемою *море* експлікує метафоричну сему «велика кількість чогось»: Чистим зерном сійте поле, то вродить хліб як море, а нечистим засієте – собі шкоди надієте [6, с. 56].

Лексема *sea* має дещо більш розгалужену семантичну структуру, яка позначена наступними денотативними семами: 1. The continuous body of salt water covering most of the earth's surface, especially this body regarded as a geophysical entity distinct from earth and sky. 2. a. A tract of water within an ocean. b. A relatively large body of salt water completely or partially enclosed by land. c. A relatively large landlocked body of fresh water. 3.a. The condition of the ocean's surface with regard to its course, flow, swell, or turbulence: b. A wave or swell, especially a large one 4. Something that suggests the ocean in its overwhelming sweep or vastness: a sea of controversy. 5. Seafaring as a way of life [19]. Таким чином, понятійну складову концепту *sea* складають наступні ознаки: світовий океан, водний масив як частина океану, масив соленої води, відокремлений сушею (*море*), масив прісної води, відокремлений сушею (*озеро*), стан водного простору, велика хвиля, велика кількість, морська професія. Англійські паремійні одиниці з опорним компонентом *sea* у своєму прямому контексті передають уявлення про море як елемент рельєфу, водний простір з соленою водою, частково або повністю відокремлений сушею.

Етимологічний аналіз лексем *море/sea* є важливою складовою відображення архаїчних колективних уявлень про категоризацію і концептуалізацію світу та місце моря в ієрархії цінностей української та англійської лінгвостільнот. Він є необхідним, так як «від процесу первинного найменування зберігаються деякий час сліди у вигляді внутрішньої форми слова» [10, с. 46]. Внутрішня форма слова – це відношення змісту думки до свідомості, тобто вона показує, як уявляється людині її власна думка. У відповідності з даними етимологічних словників, лексема *sea* має давньогерманські корені, а саме, походить від загально германської основи **saiwaz*, яка позначала водний об'єкт, море, озеро, калюжу (давньоверхньонімецький *se*, готський *saiws*, давньофризський *se*). Германські мови також послуговувались протоіндоевропейським словом, пред-

ставлене англійським *mere*, однак не існувало чітких відмінностей у значенні між власне *море* і *озеро* ні за розміром, ні за характеристиками солоний/прісний, всередині суші/поза сушею, наприклад гот. *saiws* «озеро», *marei* «море»; але гол. *zee* «море», *meer* «озеро». Це може бути впливом прибалтійської географії, звідки походить германська мова [18]. Тобто, лексема *sea* у давніх англійців позначала не лише море, але й озеро та іншу стоячу воду.

Лексема *море* за походженням є спільнослов'янською. Вона бере початок з праслов'янської **mor'e*, яка в свою чергу, продовжує пра-індоевропейське **mori*, першопочатковим значенням якого було «стояча вода» (звідси ж і латинське *mare* «море»). В германських мовах, а саме, в давньонім. *tiur* позначало *калюжу, болото*, англос. *tor* болото. Рос. діал. *море* виступає зі значенням «озеро», а укр. діал. *мороква* означає «трясина» [2, с. 513]. Отже, лексеми *море/sea* мають спільний мовний аналог, який актуалізував значення не лише моря, але й озера, болота, калюжі.

Синонімічний ряд лексичної одиниці *море* малопродуктивний. Його члени передають сему *водний простір* (перен. царство Нептуна, морська стихія, океан) або *велика кількість чогось* (маса, сила, безліч). Полісемантична лексема *sea* розбудовує більш чисельний синонімічний ряд, проте не має синоніма, який б повністю розкривав увесь її зміст. Члени лексико-семантичної групи корелюють лише з одним чи декількома значеннями або відтінками значень базової лексеми. Наприклад, до синонімічного ряду лексеми *sea* відносяться: *ocean, pond, the waves, the drink, the brine, the deep, the blue, depths, flow, swell, waves, multitude, profusion, abundance*, тобто лексеми, які об'єктивують даний концепт через різні ознаки та характеристики.

Концепт *море* належить до концепта-гіпероніма вода зі значенням «водна стихія», який наділив його своїми базовими лінгвокогнітивними ознаками. Примітно, що номен *вода* позначає щонайменше два основні концепти: *вода* як водний об'єкт і *вода* як речовина. Образ-концепт *вода* є ключовим у мовній свідомості українців, що мотивовано їх натурфілософією, об'єктивованою в мовній і концептуальній картинах світу. Вода є давнім архетипним символом. Відомо, що вона, як і повітря, вогонь, і земля, відносяться до першоелементів світу, і тому об'єктивує різноманітні конотації, асоціації та ціннісні характеристики у мовній картині світу, зокрема у паремійній як її складовій. Море теж давній символ. Відповідно до міфологічних уявлень колись не було ні неба, ні землі, а лише море. В уявленнях індоевропейців (у т.ч. й українців) море представлено як символ невідомого, чужого сакрального простору, пристанища душ померлих, потойбічного світу. До «чужого» простору людина відносила ліс, воду (*море, болото* тощо). З іншого ж боку, згідно з давньою і найвідомішою етимологічною версією, спільногерманська назва душі (англ. *soul*, нім. *Seele*, пра герм. **saiwala*) вважається похідною від спільно германської назви моря (англ. *sea*, нім. *See*, пра герм. **saiwa-*), оскільки місцеперебуванням душ стародавні германці язичницького періоду вважали море [3, с. 157]. Звідси – висновок, що море для англійців було позитивно

маркованим сакральним локусом. Як зазначають історики-культурологи Дж. Т. Коч та Дж. Квіллі, острівне розміщення є ключовим словом британської культури і цивілізації не лише тоді, коли звертаємося до географічної характеристики країни, а також і до історичних умов; острівне положення і близькість океану істотно вплинули розвиток Британії. Острів став прихистком для своїх поселенців, рятуючи їх від різних небезпек, ось чому «історія Британії та її сильний національний ґрунт оформилися за допомогою моря» [17, с. 15]. Звідси – висновок, що море для англійців було сакральним локусом і осмислювалося не як чуже, а своє.

Паремійний фонд української та англійської мов дає змогу визначити додаткові когнітивні ознаки в структурі концепту *море/sea*. Слід зазначити, що побутує значна кількість паремій у зіставлених мовах з компонентом *море/sea*, які не мають переносного значення, а лише пряме, часто з утилітарно-практичним змістом. Значення таких паремійних одиниць і образних паремій у прямому значенні доповнюють понятійну складову вказаного концепту в українській та англійській побутовій свідомості.

Море характеризується певними фізичними та функціональними ознаками: 1) глибоке: *Велике горе як глибоке море: не перейдеш зразу* [7, с. 154], *Яка небесна височина, така морська глибина* [7, с. 49]. Ознака глибини представлена за допомогою паралелізму або взаємозв'язку з іншим компонентом з «морською» семою *моредно*, на що вказують наступні паремії: *It is great voyage to the bottom of the seas* [13, с. 335], *В боргах, що в морі ні дна, ні берега, ні сну не видно* [7, с. 134]; 2) широке, безмежне: *Ложкою моря не вичерпаеш* [5, с. 256], його частково різнообразний образний еквівалент – *The sea cannot be scooped* [12, с. 527], а також *За час моря не перейдеш* [П-89:243]; 3) холодне: *Шилом моря не нагрієш* [6, с. 67]; 4) рухоме: *По морі йде, а до берега дійде – зразу пропаде (Хвиля)* [11, с. 299]; 5) солоне: *В морі тому багато води, що її ніхто не п'є* [7, с. 56].

Розширюють понятійну складову концепту паремії, які передають уявлення про море як про джерело життя рік і озер, які за розмірами поступаються йому: *Одна ріка – просто вода, а много рік – море* [5, с. 57] *Follow the river and you'll get to the sea* [13, с. 679]. Море – місце проживання розмаїття видів риб і птахів та риболовлі як один з головних способів здобуття їжі, джерело достатку: *Не лякай щуки морем, а бідного горем* [3, с. 154], *Ото-то у горі, що риба в морі!* [1, с. 89], *Море – рибальське поле* [5, с. 56], *Море – наш хліб і наше поле* [5, с. 56], *A trout in the pot is better than a salmon in the sea* [13, с. 565], *There are other fish in the sea* [12, с. 317], *No fishing like fishing in the sea* [13, с. 266]. В англійській етносвідомості професія моряка є прибутковою та почесною: *There are three ways: the church, the sea, the court* [13, с. 818]. В численних українських та англійських пареміях море виступає як небезпечне, непередбачуване місце, в якому тонуть люди та кораблі особливо під час шторму: *Від чарки більше людей помирає, аніж у воді потонає* [6, с. 436] і його однообразний еквівалент *Wine has drowned more men than the sea* [12, с. 532], *Не море потопить*

кораблі, а вітер [5, с. 26], *Хто перепливе море, той знає горе* [7, с. 154], *Worse things happen at sea* [14, с. 40], *In the world who not know how to swim go to the bottom* [13, с. 437]. Проте в англійській етнокультурі побутують і дещо оптимістичні паремії щодо небезпеки в морі: *There is hope from the mouth of the sea, but none from the mouth of the grave* [14, с. 56]. Опозиція *море – земля*, яка базується на критерії безпеки, вербалізована в паремійній одиниці *Хвали море, а держися землі* [5, с. 57], її еквівалент – *Praise the sea but keep on land* [13, с. 644]. У загадці *I bear much, devour much and reach from pole to pole (Sea)* [15, с. 41] море наділене антропоморфними властивостями і актуалізує семи «місце пересування та загибелі». Врятувати людей під час шторму може лише Бог: *Як Божа воля, то виринеш з моря* [1, с. 485], *He that would learn to pray, let him go to sea* [12, с. 386]. Хоч від вибору судна залежить успіх морської подорожі – *It is hard to sail over the sea in an eggshell* [12, с. 423], проте не завжди: *Великий корабель по морю плаває, зате його буря часто в дрібні куски розбиває* [6, с. 278]. У паремії *Three things are insatiable: priests, monks and the sea* [12, с. 230] негативна оцінка моря поляризується на представників католицької церкви часів інквізиції доби Середньовіччя, які вдавалися до жорстоких тортур над еретиками, людьми, які проповідували відмінні погляди від догмату віри панівної католицької церкви. Англійський паремійний фонд містить народні висловлювання, які слугують прикметами та настанови поведінки на морі: *Rainbow at night, sailor's delight, rainbow in the morning, the sailors warning* [13, с. 499], *There's always a quiet after a storm* [13, с. 495], *The vessel that will not obey her helm will have to obey the rocks* [13, с. 435], *It is safest sailing within reach of shore* [13, с. 522], *Wind precedes the storm* [13, с. 631], що свідчить про високу аксіологічну значущість концепту *sea* в побутовій свідомості англійців.

Образний потенціал концепту *море/sea* в паремійній картині світу є теж досить потужний та різноманітний. Як зазначено в «Словнику символів», «море – символ пристрастей і випробувань, хаосу й аморфності, безперервного й нескінченного руху, плинності, матеріального аспекту буття, людських можливостей, часу, вічності, прагматерії, створення світу, могутньої сили, глибини, прірви, байдужості, знищення, багатства, джерела й початку життя, а також смерті, плодючості і в той же час – безпліддя, невичерпної енергії, свободи, очищення, пам'яті й забуття, перетворення й відродження, душевного неспокою, незбагненності, стихії, яка охоплює весь світ; символ межі між світами – реальним і потойбічним, очищення від злих намірів; глибини людської душі, постійної змінності, повноти життя; символ сили» [2, с. 514]. Численні українські паремійні зразки вербалізують асоціативно-образну модель «море-горе, значні труднощі, страждання, довгий складний життєвий шлях». М. Пазяк наводить понад 25 паремій з використанням парних символів *горе – море* [5, с. 154], серед них: *Перепливе море – на березі втонує* [1, с. 552], *Хто по морю не плавав, то той біди не бачив* [5, с. 57]. Ймовірно, що море асоціюється з горем, так як когнітивні денотативні ознаки моря такі як глибокість, невичерпність, безкраїсть коре-

люють з когнітивними ознаками концепту *горе*. Прикметно, що в англійській лінгвокультурі простежується асоціативний зв'язок *море – зло*, що на фразеологічному рівні актуалізує значення «безвихідне положення»: *Between the devil and the deep blue sea* [12, с. 198]. Бінарна опозиція *добро-зло*, вербалізована лексемами *beach-sea*, вступає у взаємозв'язок з іншими компонентами *fish/pebble* [12, с. 39]: *There's a fish in every sea and a pebble on every beach*.

Концепт *море* об'єктивує протилежне метафоричне значення «успіх, позитивні результати» лише в пареміях української мови: *З малих крапель починалось море, І море починалось з краплі* [5, с. 56]. Ці паремії мають давнє релігійне підґрунтя. Фразеологізм *крапля в морі* походить з Біблії. В окультуреній людиною метрично-еталонній сфері *море* виконувало роль еталону безкрайності, невичерпності, тобто максимальної величини, а крапля виступала в ролі еталону мінімальної величини. Отже, переносне значення лексеми *море-багато* підтверджуються і паремійними зразками, в складі яких є назва цього водного об'єкту на зразок *На віку горе – море, а радощів і в ложку не збереш* [7, с. 97]. Як видно з паремії, семантику величини передає опозиція *море-ложка*, а також *море-калюжа*: *Не шукай моря в калюжі – втопишся з горя* [7, с. 154]. Етнокультурна концептуальна темпоральна ознака «довго», притаманна концепту *море*, вербалізована в паремії *Морем ми день стає* [1.2, с. 522].

Етнокультурну семантику також передають українські паремії *П'яному море по коліна, Дурному море по коліна* [6, с. 290], а саме сему «байдужості», «невиправданого ризику», «небезпечні дії з непередбачуваними наслідками». Позитивно конотована – лише її частково образний еквівалент *Смилвому й море по коліна* [6, с. 404], яка передає сему «безстрашності», «відваги». Когнітивна ознака моря як небезпечного місця, яке несе важкі випробування для людини, частково детермінувала образність цього алогізму.

Етноспецифічними для української лінгвокультури є прислів'я та приказки з компонентом *дно моря*, яке передає семантику безодні, в якій щось пропадає назавжди, і є метафорою безповоротності, невиправданості вчинків, також смерті: *Правда на дні моря спочиває* [1.2, с. 778], *Єдин безумний верже камінь у воду, а сто розумних не вийме його* [1.2, с. 157]. Оптимістичні уявлення про правду відбито у паремії *Правда із дна моря вириває, а неправда потонає* [5, с. 310]. В «Галицько-руських народних приповідках» зафіксовано жартівливі паремії *Він би випив море!* [1.1, с. 257], в якій концепт *море* об'єктивує ознаку «алкоголь», та *Ото-то и горе, що риба в морі!* [5, с. 336], в якій *горе* зіставляється з рибою в морі, тобто з радістю, з метою нівелювати якусь проблему.

Через образ моря в українських загадках часто кодуються космоніми, зокрема *сонце* та *місяць*: *По синьому морю срібний човник пливе (місяць)* [11, с. 67], *Серед моря-моря стоїть золота комора (Сонце)* [11, с. 16]. Ці концепти небесних світил сягають в давнину і їх взаємозв'язок з морем зумовлений міфологічними уявленнями. Адже, *море* і *небо*, за народними віруваннями, утворювали єдиний космічний простір – *море* змикалося

з *небом* на горизонті, і тому репрезентовані в архетипній опозиції *верх* (небо) – *низ* (море). *Море* іменували також «матір'ю сонця», так як денне світило опускалося в морські глибини і звідти сходило щоранку [2, с. 515].

В обох лінгвокультурах побутують також прислів'я з цією водною назвою, які метафорично об'єктивують загальнолюдські риси, переважно негативного характеру: *необачність*: *He complains wrongfully on the sea that twice suffers shipwreck* [13, с. 139]; *нерозумність*: *Ворона за море літала, а розуму не набрала* [6, с. 324], *Like the anchor of a ship that is always at sea and never learns to swim* [13, с. 13]; *хвалюватість*: *Хвалилась синиця, що море запалить* [5, с. 337], *In a calm sea every man is a pilot* [13, с. 423]; *жадність*: *The sea complains for want of water* [12, с. 424]; *неповоротність*: *За море по зілля нішов!* [6, с. 485]; *неуважність*: *Send him to the sea and he will not get water* [13, с. 713].

У численних пареміях української мови прийменникова конструкція за морем експлікує значення межі між своїм та чужим простором, семи «чуже», «далеко»: *За морем як за горем* [6, с. 500], *Біднота за море жене* [6, с. 203]. Ця метафорична конструкція часто асоціюється з заробітками, на які змушені були відправлятися представники українського етносу і є негативно конотованою. Прикметно, що не зафіксовано жодної паремії з компонентом *beyond the sea*.

На ціннісному рівні концептуалізація моря в пареміях є амбівалентною. Негативна оцінка моря пов'язана передусім зі сприйняттям його як місця, де гинуть люди, тобто небезпечно для людини стихії. А з іншого боку, воно є складовою природно-ландшафтного середовища проживання етносу і більш того, джерелом харчування, місцем рибного промислу, заробляння на життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Паремії з компонентом *море* актуалізують як універсальні, так і етнокультурні значення. Універсальними смислами в семантиці паремій є такі ознаки моря як глибокість, величезність, неосаяність, небезпека, смерть. Етноспецифічними значеннями марковані українські паремії з компонентом *море по коліна*, які об'єктивують сему байдужості, невиправданого ризику, а також ті, що імплікують квантитивну ознаку «багато». Для англійської лінгвокультури дивергентним є асоціація моря зі злом, експлікована лексемою *devil* у паремії *Between the devil and the deep blue*. Виявлені вербалізовані ознаки концепту *море/sea*, який виступає символом життя і смерті, могутності, небезпеки та труднощів, відображають давній етап розвитку, наївну картину світу, в якій відображено міфологічні, християнські та об'єктивно історичні погляди українського та англійського етносів. Концепт *sea* є одним з базових концептів для представників британської лінгвокультури, так як природно-ландшафтні та історичні умови значною мірою вплинули на сприйняття світу представниками англійського етносу. На значущість цього концепту вказує, зокрема, й значна кількість англійських паремій, які передають прикмети настанови поведінки людини на морі. Концепт *море*, не позбавлений значущості в побутовій свідомості українців, однак, найчисельнішою є тематична група паремій, в яких

more асоціюється з *горем*, а отже, характеризується негативною аксіологічною маркованістю.

Перспективним є подальше зіставне дослідження паремій з іншими опорними лексема-

ми із семою «водний простір» для виявлення особливостей ландшафту, умов побутування та світосприйняття носіїв української та англійської мов.

Список літератури:

1. Галицько-руські народні приповідки: в 3-х т. / [зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко]. – Львів: видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
2. Етимологічний словник української мови: У 7-и т. – Т. 3. – К.: Наук. думка, 1989. – 553 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. – 5-е вид. – Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2015. – 912 с.
4. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика / В.А. Маслова. – М.: 2008. – 272 с.
5. Прислів'я та приказки: природа. Господарська діяльність людини / [упоряд. М.М. Пазяк]. – К.: Наук. думка, 1989. – 480 с.
6. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру / [упоряд. М.М. Пазяк]. – К.: Наук. думка, 1990. – 528 с.
7. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми / [упоряд. М.М. Пазяк]. – К.: Наук. думка, 1991. – 440 с.
8. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2001. – 192 с.
9. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
10. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания / Ю.С. Степанов. – М.: Просвещение, 1975. – 271 с.
11. Шестопал М. Українські народні загадки / Шестопал М. – К.: Видавництво АН УРСР, 1963. – 398 с.
12. Mieder W. The Prentice-Hall Encyclopedia of world proverbs. A Treasury of Wit and Wisdom through the Ages / Mieder W. – New Jersey: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1986. – 582 p.
13. The Oxford Dictionary of English Proverbs. 3rd ed. / [Ed. by F.P. Wilson]. – Oxford: Clarendon Press, 1992. – 930 p.
14. The Penguin Dictionary of Proverbs. 2nd ed. / [Ed. by R. Fergusson & J. Law]. – Penguin Books, 2000. – 365 p.
15. Taylor Archer. English Riddles from Oral Tradition / Archer Taylor. – Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. – 675 p.
16. Словник української мови. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/more>
17. Koch John T. Celtic Culture: a Historical Encyclopedia / Koch John T. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://books.google.co.ua>
18. Online Etymology Dictionary. – Режим доступу: http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=sea
19. The Free Dictionary by Farlex. – Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/sea>

Савченко О.О.

Дрогобычский государственный педагогический университет
имени Ивана Франко

ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИКИ ПАРЕМИЙ С КОМПОНЕНТОМ MORE/SEA

Аннотация

Статья посвящена исследованию лингвокультурной специфике концепта *more/sea* в паремийном фонде украинского и английского языков. Осуществлено сравнительный анализ украинских и английских паремий с опорным компонентом *more/sea*. Выявлены универсальные и этнокультурные значения паремийных единиц с компонентом-наименованием водоема *more/sea*. Также исследование описывает структуру этого лингвокультурного концепта и его понятийную, оценочную и образную составляющие. Исследовано этимологию, дефиниции, синонимический ряд слов, обозначающих этот водный простор, и определено влияние географической среды на формирование бытового сознания этноса.

Ключевые слова: национальная языческая картина мира, этнокультурный компонент концепт, паремия, вербализация.

Savchenko O.O.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

ETHNOCULTURAL SEMANTIC PECULIARITIES OF PAROEMIAS WITH THE COMPONENT MORE/SEA

Summary

The article focuses on the linguocultural specificity of the concept *mope/sea* in the paremiological corpus of English and Ukrainian languages. The comparative analysis of Ukrainian and English paroemias with the structural component *mope/sea* has been conducted. Universal and ethnospecific meanings of such paroemias with the name of water basin *mope/sea* have been revealed. The structure of this linguocultural concept has been outlined and its concept, image and evaluation components have been defined. The etymology, definitions, synonymous row of the name of this water basin have been researched and the impact of geographical environment on the formation of ethnos common consciousness has been described.

Keywords: national language picture of the world, ethnocultural component, concept, paroemia, verbalization.